

Sprawozdanie

Wydziału krajowego w przedmiocie przeznaczenia i użycia odsetek funduszu rezerwowego wspólnych kas sierocych w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem na utrzymanie i wychowanie ubogich sierot i opuszczonych dzieci w kraju.

Wysoki Sejmie!

Na mocy rozporządzenia cesarskiego z dnia 9. listopada 1858 Nr. 205 dz. u. p. istnieją przy sądach opiekuńczych wspólne (kumulatywne) kasy sieroce. Celem ich jest przysparzanie korzyści dla pozostających w opiece i popieranie realnego kredytu rolnego. W myśl tego rozporządzenia gotówka wpływająca do kas sierocych ma być niezwłocznie fruktyfikowana za pupilarnem ubezpieczeniem, pupile jednak nie pobierają żadnych odsetek od kwot mniejszych aniżeli 20 zł., tudzież za miesiąc, w którym gotówka na rzecz pupilów wpłynęła i za miesiąc w którym przez nich została z kasy sieroczej podjęta. Z gotówkowych zapasów kas udzielany bywa oprocentowany kredyt rolny na hipotekę, wyjątkowo za innem ustawowo dozwolonem zabezpieczeniem, wszakże przy wypłacenych pożyczek potrąca się półroczną ratę procentów z góry. W sprawie takich pożyczek obowiązują nadto ustawy z 18. marca 1876 Nr. 51. Dz. u. p. i z dnia 11. listopada 1889 Nr. 179 Dz. u. p. W skutek tego, że pupilom nie oprocentowywano mniejszych kapitałów, że nie liczono na ich korzyść żadnych odsetek za miesiąc, w którym gotówka do kasy sieroczej wpłynęła i za miesiąc jej podjęcia, tudzież w skutek potrącania półrocznych rat procentów z góry przy wypłacie pożyczek gromadziły się w kasach sierocych bardzo znaczne nadwyżki kasowe, które należały wprawdzie do aktywów kas, nie stanowiły jednak własności pupilów. Z tych nadwyżek powstały fundusze rezerwowe kas sierocych. W myśl §. 11. przytoczonego rozporządzenia cesarskiego te fundusze rezerwowe względnie przewyżki kasowe przeznaczone są przedewszystkiem na pokrycie ewentualnych strat. Pretensye kas sierocych z tytułu pożyczek są pupilarnie zabezpieczone, straty przeto mogą się zdarzać w nader wyjątkowych wypadkach. Fundusze rezerwowe wzrastały więc ustawicznie nie tylko w skutek nadwyżek kas sierocych, które do nich wpływały, ale także w skutek fruktyfikacyi własnych kapitałów. Fundusz rezerwowy kas sierocych w Austrii wynosi obecnie około 20,000,000 zł. w. a. — z czego przypada na Galicyę 654,895 zł. — które w myśl rozporządzenia cesarskiego oczekują zużytkowania na cele pozostających w opiece. Początkowo c. k. Rząd starał się w drodze rozporządzeń wykonawczych uczynić

zadość intencji cesarskiego rozporządzenia, jednak bez powodzenia. I tak rozporządzeniem c. k. Ministerstwa sprawiedliwości z dnia 24. lipca 1868. l. 8359 postanowiono, że nadwyżki kasowe pochodzące z fruktyfikacji kapitałów sierocych mają być rozdzielane pomiędzy pupilów i stosownie do tego zarządzono postanowieniem ministeryalnym z 18. maja 1869 odpowiednie zmiany w prowadzeniu urzędowych ksiąg sierocych. W wykonaniu tego rozporządzenia poszczególne sądy rozdzieliły nadwyżki kasowe pomiędzy pupilów, których pieniądze umieszczone były we wspólnych kasach sierocych. W krótkce jednak zaniechano tego, ponieważ rozdzielanie nadwyżek kasowych pomiędzy poszczególnych pupilów w stosunku do wysokości ich kapitałów pozostających w kasach sierocych było rachunkowo nader utrudnione i zawile.

Nadto c. k. Rząd uznał, że przez taki podział nadwyżek kasowych nie spełnia się wcale intencji Jego Cesarskiej Mości wypowiedzianej w przytoczonym rozporządzeniu, gdyż to rozporządzenie w następie pierwszym wyraźnie postanawia, że wspólne kasy sieroce mają służyć interesom pozostających w opiece, a więc, wszystkich pupilów, o których utrzymanie i wychowanie władza pupilarna ma mieć staranie w myśl postanowień powszechnej księgi ustaw cywilnych, a nie wyłącznie pupilów mniej lub więcej majątkowo wyposażonych, którzy posiadają depozyta w wspólnych kasach sierocych. Gdy te usiłowania c. k. Rządu, ażeby spełnić intencje Najjaśniejszego Pana, spełżyły na niczem, działały wspólne kasy sieroce tylko jako hipoteczne instytucje kredytowe na podstawie instrukcyi, w której uwzględniono tylko cele fiskalne. Odtąd z rozporządzalnych zapasów kumulatywnych kas sierocych, pozostałych po pokryciu wynikłych strat, c. k. Rząd nic nie czynił dla pozostających w opiece, uważał te nadwyżki kasowe za pewien rodzaj funduszu dyspozycyjnego i wbrew wyraźnemu postanowieniu rozporządzenia cesarskiego używał ich na rozmaite cele nie mające z utrzymaniem i wychowaniem pozostających w opiece żadnego związku, n. p. na wystawienie budynków sądowych w krajach, w których wspólne kasy sieroce nawet nie istniały. Przeciw takim zamiarom c. k. Rządu zaprotestowały kraje koronne i domagały się, ażeby przynajmniej odsetki z funduszy rezerwowych wspólnych kas sierocych obrócone zostały na właściwe cele. Żądania te pozostały dotychczas nie uwzględnione.

Ażeby uzyskać podstawę do oceny doniosłości tej sprawy dla naszego kraju, Wydział krajowy odezwał z dnia 26. kwietnia 1898 l. 10.735 odniósł się do Prezydów c. k. wyższych Sądów krajowych we Lwowie i Krakowie z prośbą o wyjaśnienie, ile wynoszą obecnie względnie według ostatniego zamknięcia rachunkowego fundusze rezerwowe kumulatywnych kas sierocych sądów opiekuńczych w ich okręgach i ile przynosi rocznie fruktyfikacja tych funduszy. Odezwą z dnia 11. maja 1898 l. 5.324/20/98 Prezydium c. k. wyższego Sądu krajowego w Krakowie oznajmiło, że według zamknięcia rachunkowego za r. 1896 fundusze rezerwowe wspólnych kas sierocych Sądów opiekuńczych tamtejszego okręgu wynoszą kwotę 419.155 zł. 70 ct. w. a. Zarazem oznajmiło to Prezydium, że wysokości kwoty, jaką fruktyfikacja tego funduszu rocznie przynosi, nie można dokładnie oznaczyć, albowiem fundusz rezerwowy kas sierocych nie jest osobno wydzielany i fruktyfikowany, tylko jest w obrocie razem ze wszystkimi funduszami czynnymi i biernymi tych kas lokowany na procent, a to w części po 4, w części zaś po 4 $\frac{1}{2}$ od sta.

Ogólny zysk całego majątku wszystkich kas sierocych krakowskiego okręgu sądowego wynosił w r. 1896 kwotę 20.413 zł. 76 ct. Według odezwy Prezydium c. k. wyższego Sądu krajowego zaś z dnia 9. czerwca 1898. l. 8.296/20/98 wynosi z końcem r. 1896 fundusz rezerwowy wspólnych kas sierocych Galicyi wschodniej kwotę 235.739 zł. 21 $\frac{1}{2}$ ct., czysty zysk kwotę 10.671 zł. 47 ct., przeciętny zaś roczny czysty zysk tych kas wynosi kwotę 11.199 zł. 88 ct. Razem przeto czysty zysk wspólnych kas sierocych w Galicyi przyniósł w r. 1896 kwotę 31.084 zł. 54 ct. Przeciętny roczny czysty zysk kas sierocych jest według powyższych odezw znacznie wyższy. Odsetki zaś wyłącznie od funduszy rezerwowych kas sierocych w Galicyi w łącznej kwocie 654.895 zł. — licząc oprocentowanie tylko po 4 od sta — wynosiły w r. 1896 okragło 26.196 zł. W tych cyfrach wyraża się ofiara materyalna pupilów w naszym kraju, nie mówiąc już o ich uszczerbku pod względem moralnym i socyalnym.

C. k. Rząd nie używał nadwyżek kas sierocych na rzecz pupilów, nie postarał się dotychczas o unormowanie sprawy pożytkowania tych nadwyżek w myśl pierwszego ustępu rozporządzenia cesarskiego z dnia 9. listopada 1858 r. na cele pozostających

w opiece a tem samem nie dopełnił obowiązku nałożonego §. 12. tego rozporządzenia, którem poruczono Ministerstwu spraw wewnętrznych, sprawiedliwości i skarbu wykonanie tego rozporządzenia i upoważniono je do wydania odpowiednich instrukcyj. W wykonaniu tego rozporządzenia cesarskiego c. k. Rząd nie przedłożył jednak tym krajom koronnym, w których istnieją wspólne kasy sieroce, projektów do ustaw, któremiby unormowano przeznaczenie i sposób użycia nadwyżek funduszków rezerwowych kas sierocych poszczególnych krajów koronnych.

Jest przeto rzeczą wskazaną i zupełnie usprawiedliwioną, ażeby Wysoki Sejm z własnej inicjatywy, nie czekając na przedłożenie rządowe, taką ustawę uchwalił i w ten sposób odpowiedział intencyom Najjaśniejszego Pana, wypowiedzianym przed czterdziestu laty w cesarskiem rozporządzeniu.

Z tych powodów Wydział krajowy przedkłada Wysokiemu Sejmowi projekt ustawy o przeznaczeniu i użyciu odsetek funduszu rezerwowego wspólnych kas sierocych w królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem na utrzymanie i wychowanie ubogich sierot i opuszczonych dzieci w kraju. Kompetencya Wysokiego Sejmu do wydania takiej ustawy jest uzasadniona postanowieniami §§. 11. i 12. zasadniczej ustawy państwowej z 21. grudnia 1867 Nr. 141 dz. u. p. W myśl §. 11. tej ustawy do zakresu działania Rady państwa należą wszystkie sprawy, odnoszące się do praw, obowiązków i interesów, które są wspólne wszystkim królestwom i krajom reprezentowanym w Radzie państwa. Ponieważ kumulatywnych kas sierocych nie zaprowadzono we wszystkich krajach koronnych i ponieważ w myśl §. 12. rzeczony ustawy zasadniczej wszystkie sprawy ustawodawcze, które przytoczonym §. 11. nie są wyraźnie zastrzeżone dla Rady państwa, należą do zakresu działania Sejmów krajowych, przeto jedynie Wysoki Sejm jest kompetentny do uchwalenia ustawy o przeznaczeniu i użyciu odsetek funduszu rezerwowego wspólnych kas sierocych w Galicyi. Wydział krajowy zaznacza, że nie tylko sieroty (ślubnego i nieślubnego pochodzenia), ale także dzieci opuszczone (podrzutki i porzucone przez rodziców) powinny być dopuszczone do korzystania z dobrodziejstw, jakie mogą im być użyczone z odsetek funduszu rezerwowego wspólnych kas sierocych. W myśl §. 176, 177 i 187 powsz. księgi ustaw cyw., tudzież w myśl dekretu kancelaryi nadwornej z 17. sierpnia 1822. Nr. 1.888 podrzutki i dzieci (ślubnego lub nieślubnego pochodzenia) porzucone przez rodziców mają także wyznaczonych opiekunów sądowych, pod względem więc prawa do opieki ustawowej są na równi z sierotami i pozostają w opiece. Dzieci opuszczone zatem na równi z sierotami są uprawnione w myśl przytoczonego rozporządzenia cesarskiego do wsparć rozporządzalnych nadwyżek wspólnych kas sierocych względnie z odsetek funduszu rezerwowego tych kas. Ale przemawiają za tem także względy humanitarne i socyalne. Dzieci opuszczone należą do najuboższych między ubogimi i częstokroć znajdują się w położeniu o wiele smutniejszym, aniżeli sieroty bez ojca i matki.

Sprawą wspólnych kas sierocych w Śląsku i Niższej Austrii zajmowały się również Sejmy tych krajów w czasie ostatniej sesyi. Mianowicie Sejm krajowy śląski na posiedzeniu z dnia 4. lutego 1898 uchwalił bez dyskusyi i bez jakiegokolwiek opozycyi ze strony komisarza rządowego ustawę, w myśl której odsetki z funduszu rezerwowego wspólnych kas sierocych w Śląsku stosownie do postanowień rozporządzenia cesarskiego z 9. listopada 1858 mają być corocznie wypłacane śląskiemu Wydziałowi krajowemu, który po wysłuchaniu c. k. Namiestnictwa ma je zużytkować na utrzymanie i wychowanie ubogich sierot i opuszczonych dzieci. Taką samą ustawę uchwalił również Sejm niższo-austriacki na posiedzeniu z dnia 10. lutego 1898. W rozprawach nad tym przedmiotem w Sejmie niższo-austriackim c. k. Rząd złożył następujące oświadczenie:

„Rząd jest zdania, że rozporządzalne nadwyżki funduszków rezerwowych kumulatywnych kas sierocych przy sądach opiekuńczych w poszczególnych krajach mają być użyte dla sierót. Rząd przygotowuje przedłożenie dla Rady państwa, które ma umożliwić przekazanie tych kwot poszczególnym krajom koronnym wchodzącym w rachubę. Niższa Austria przyjdzie zatem w położenie, że w drodze ustawodawstwa krajowego rozporządzi temi kwotami w kierunku wskazanym. Przy użyciu odsetek funduszu rezerwowego dla sierót powinnyby zresztą — według zapatrywania Rządu — szczególnie być uwzględnione sieroty po poległych w boju“.

Sejm niższo-austriacki uznał się kompetentnym w tej sprawie i uchwalił wspomnianą ustawę.

Podpisany Wydział krajowy uzasadnił już wyżej kompetencję Wysokiego Sejmu do uchwalenia ustawy w tej sprawie, wykazał, że dzieci opuszczone na równi z sierotami mają prawo do pomocy z rzeczonych funduszów, co do tego zaś, ażeby z tych funduszów szczególnego uwzględnienia doznały sieroty po poległych w boju, niezawodnie nie podnie- sie się żaden głos przeciwny.

Projekt ustawy przedłożony niniejszem sprawozdaniem, jest zgodny z ustawami w tym przedmiocie uchwalonemi przez Sejm śląski i niższo-au stryacki

Na podstawie powyższego przedstawienia Wydział krajowy wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić załączony % projekt ustawy.

**Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi
wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.**

We Lwowie dnia 18. listopada 1898.

Marszałek krajowy:

St. Badeni w. r.

Sprawozdawca:

Dr. Józef Wereszczyński w. r.

Członek Wydziału krajowego.

Alegat do LW. 36.468/98.

U S T A W A

z dnia o przeznaczeniu i użyciu odsetek funduszu rezerwowego wspólnych kas sierocych w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem na utrzymanie i wychowanie ubogich sierot i opuszczonych dzieci w kraju.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem rozporządzam, jak następuje:

§. 1.

Odsetki funduszu rezerwowego kumulatywnych kas sierocych w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem mają być Królestwu Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem na cele utrzymania i wychowania ubogich sierót i opuszczonych dzieci, corocznie wypłacane do rąk Wydziału krajowego, który po wysłuchaniu c. k. Namiestnictwa orzeka o sposobie użycia tych odsetek.

§. 2.

Ustawa ta wchodzi w wykonanie z dniem jej ogłoszenia.

§. 3.

Wykonanie ustawy poruczam Moim Ministrom spraw wewnętrznych, sprawiedliwości i skarbu.

BIBLIOTHECA
VNI. MAGELL.
CRACOVIENSIS.